

Ο ΣΟΛΩΜΟΣ
ΩΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

(Διάλεξις γενομένη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου «Ἑλληνομίση»)

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου φύλλου)

Μέσα εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἔργου τοῦ ποιητοῦ διακρίνεται μία πολυώνυμος πίστις· ἡ πίστις εἰς τὸν θεόν, ἡ πίστις εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἡ πίστις εἰς τὴν πατρίδα, ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπεροχὴν τὴν ἀπέραντην τῆς ἱεῶς ὀντότητος τῆς γυναικός. Μέσα εἰς τὰ γοργὰ κυλινδήματα τοῦ χρόνου στὴν ζωὴν τῶν ἔθνῶν ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ ἀξίαι εἶνε αἱ μορφαὶ τῶν ἔθνικῶν παιδαγωγῶν τῶν *educateurs* ἢ τῶν *Meisters*, ὅπως τοὺς θέλουν οἱ Γερμανοί. Οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ τῶν ἔθνῶν εἴτε εἶνε ἱστορικοί, εἴτε ἰδεολόγοι εἶνε, ἢ ποιηταὶ ἢ τῆς ἐνεργείας ἀνθρωποι, σημαίνουν πολὺ, συνοψίζουν τὰς τάσεις τῶν διαφοροτρόπου ἀντιλήψεως ἔθνοτικῶν ἀνθρωπισμῶν. Ἀπὸ τοὺς παιδαγωγοὺς αὐτοὺς ἄλλοι εἶνε γενικώτεροι, ἄλλοι ἀπὸ διάφορα αἷτια προσκρίζουσι καὶ περιορίζουσι τὴν προσοχὴν των εἰς μερικὰ πράγματα καὶ ζητήματα, εἴτε ἀπροσεκτοῦντες εἰς ὅλα τὰ ἄλλα εἴτε ἀρνούμενοι τὴν σημασίαν των, εἴτε ἀρνούμενοι τὴν ἱερότητά των. Ὁ Ρουσό, ὁ Κάρλαυλ, ὁ Ράσκιν, ὁ Τολστόη, ὁ Γκαίτε, ὁ Σολωμός. Ὁ Τολστόη ὑπὲρ τῆς θρησκείας ἀρνεῖται τὴν πατρίδα. Ἐπίσης ὁ Κάρλαυλ ὑπερβάλλει τὸν γερμανισμόν του καὶ δὲν θέλει μεθ' ὅλην τὴν καταπληκτικὴν εὐρύτητα τοῦ πνεύματος νὰ ἐννοήσῃ ἐπαρκῶς δι' ἡμᾶς τοὺς ἄλλους πολιτισμούς. Ὅλοι σέβονται τὸν ἀνθρωπον, ὅλοι δσοὺς ἀνέφερα ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον ἀνθρωπον ποῦ ἀνέδειξεν ὁ ἀρχαῖος κόσμος μέσα εἰς τὰς περιοχὰς τῆς σκέψεως, τὸν Ἀριστοτέλη, ἕως τὸν περισσότερον καὶ περισσότερα νοήσαντ' ἀπὸ τοὺς νεωτέρους, τὸν Γκαίτε. Ὅλοι εἰμποροῦν νὰ ἐπαναλάβουσι τὸ τοῦ *Novalis* :

«Ένας ναός μέσα εις τὸ σύμπαν, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα». Ἀλλὰ μερικοί ἀπ' αὐτοὺς δὲν εἶνε ποῦ νὰ μὴν ἠσέβησαν εἰς μίαν τοῦλάχιστον ἐκδηλώσειν τῆς ἀπειροστῆς ἱερότητος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Πλάτων ἀσεβεῖ πρὸς τὴν οἰκογένειαν, πρὸς τὴν πατρίδα ὁ Τοιστόν. Μετριοφρονέστερος ἀπὸ ὄλους αὐτοὺς καὶ πολὺ μικρότερος ἀπὸ ὄλους αὐτοὺς δύναται νὰ καυχῆθῃ διὰ τὴν ἀπειροστὴν ἱερότητα ἐσεβάσθη ἀπὸ κανένα τους ὄχι ὀλιγώτερον. Σεβασμὸς εἰς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν τῆς, τὴν γλῶσσάν τῆς, τὴν ιδέαν τὴν ὁποίαν πρῶτος καθορίζει ὁ μεγαλύτερος αὐτὸς καὶ σωφρονέστερος ἀπὸ ὄλους τοὺς ἥρωας τοῦ 21. Ἡ πατρίς θεϊκὴ καὶ ὅλη αἵματὰ ἀπὸ τὴν αἰώνιαν ὁμῶς περιλαμβομένη ἀταραξίαν τῆς ιδέας. Δέντρο ποῦ τὸ θρόνῳ του εἶνε ἀσημένιο, ποῦ ἀσημένιοι οἱ ἤχοί του εἶνε, ποῦ τὰ φύλλα του θροοῦν μὲ ὄλους τῆς τέχνης τοὺς ἤχους, μὲ τῆς αὐγῆς τὰ φῶτα. Μὴτέρα μεγαλόψυχη εἰς τὸν πόνον τῆς καὶ τὴν δόξαν τῆς. Νὰ ἡ πατρίς. Θρησκευτικὴ ἀπείρωσ ἡ πίστις του πρὸς τὴν ἱερὰν πατρίδα.

Ἡ πατριωτικὴ του πίστις ὁμῶς εἰς τὴν ιδέαν τὴν ἑλληνικὴν δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ ἐξαρθῇ ἕως ἐκεῖ ποῦ τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδος ταυτίζεται μὲ τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπεροχὴ μεγάλη ὑπὲρ πᾶσαν μεγαλυτέρα ἢ ὑπεροχὴ αὐτὴ τοῦ ἐθνικοῦ μας παιδαγωγοῦ.

§

Ἰδιαιτέρα εἶνε ἡ πίστις τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν ιδέαν τῆς γυναικός. Ἄν ἡ κατάπτωσις ἀπέναντί μας τῆς ιδέας τῆς γυναικός παρέλυσεν τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ γνωρίζετε, ὁ Σολωμὸς μέσα εἰς ὄλους ἐμᾶς τοὺς ἐνόχους θὰ στέκη ὡς ἕνας censor superbus ὡς ἕνας αὐστηρὸς τιμητής. Ἡ ιδέα τῆς γυναικός ὅπως ὅλα τὰ ἱερὰ πράγματα εἶχεν ἀπέναντί του θρησκευτικὴν σημασίαν ἴσα μὲ τὰς ἐξωτερικὰς καὶ κᾶπως ὑπερβολικὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς τῆς θρησκευτικότητος. Νέος ἐρωτευμένος, ἀγαπῶν μίαν κόρην ἔτρεμε νὰ τὴν πλησιάσῃ, διότι τὸ ιδεῶδες του τὸν ἔκαμνε δειλόν. Ἦναπτε κερὶ κ' ἐκόμιζεν ἄνθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ἀγαπητῆς του. Μήπως εἰς τὸ ἔργον του διαφαίνεται ὀλιγώτερον αὐτὴ ἢ σοφὴ του γυναικολατρεία; Ὅποιος διαβάξει τὴν *Φαρμακωμένην* πιστεύει μαζὶ μὲ τὸν ποιητὴν εἰς τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα τῆς κόρης ποῦ ἴσως ὑπῆρξε κ' ἐρωμένη του. Πόσον ἔννοεῖ τὴν γυναῖκα τὸ δείχνουν καὶ οἱ *Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι*, ὅπου

ἐνεργεῖ καὶ ἡ γυναῖκα ἀλλὰ ὡσὰν γυναῖκα. Τί ὑψηλὸν αὐτὸ τὸ ὡσὰν γυναῖκα! Βαθύτατα ἔννοεῖ ὁ ποιητὴς τὴν εὐγενικὴν δύναμιν τῆς γυναικός ποῦ εἶνε ὡσὰν αἱ καμπύλαι αἱ Ἰωνικαὶ ἐμπρὸς εἰς τὴν αὐστηρότητα τῆς Δωρικῆς εὐθείας. Τοῦ ἀρκεῖ καὶ Ἰωνικαὶ καμπύλαι καὶ Δωρικαὶ εὐθεῖαι νὰ ὑποβαστάζουσι ἀετώματα ναῶν.

§

Ἄφησα τὴν θρησκείαν τελευταίαν. Ἀλήθεια οἱ καιροὶ ὕστερ' ἀπὸ τὰς τρικυμίας τοῦ προτεσταντισμοῦ καὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπανέρχονται εἰς μίαν λαγαρισμένην ἰσορροπίαν ὄχι Δαντικὴν βέβαια ὄχι Καλδερονικὴν ὄχι τοῦ Ρωμανοῦ θρησκευτικότητα. Μίαν ἐν ἐξελίξει θρησκευτικότητα λογικευομένην σκεπτικιστικὴν ἐπικινδύνως ἴσως, ἀλλὰ πάντοτε θρησκευτικότητα. Δὲν εἶνε ὁ Σατωμπριάν, ὁ Μαντζῶνη μόνον οἱ χριστιανοί. Ὅλοι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶνε κάποτε ἢ πάντοτε μέχρι μυελοῦ ὀστέων Χριστιανοί. Οὔτε ἡ ὑπερουσίως ἰδεολιστικὴ καὶ σοφὴ σκέψις οὔτε οἱ Μπαύρον οὔτε ὁ Σέλλεϋ βγάζουν τὸ εἶδωλον τῆς θρησκείας τῆς χριστιανικῆς τοῦ Σολωμοῦ. Ὅλον τὸ ἔργον δειλοφωτίζεται ἀπὸ ἕνα ἡμίφως σὰν βυζαντινῆς ἐκκλησίας.

§

Ὁ παιδαγωγὸς ἐνὸς ἔθνους συνήθως εἰς τοὺς καιροὺς μας φανερώνεται ὡς homme des lettres (ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων), ὅταν δὲν ἐκτείνεται εἰς ὄλους τοὺς ὀρίζοντας τῆς ἐνεργείας, ὅπως ἕνας Γκαίτε. Πάντοτε ὁμῶς καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν γράφει στίχους εἶνε ποιητής. Ἡ ποίησις εἶνε τὸ στοιχεῖόν του, ὅπως τῶν ἰχθύων τὰ ὕδατα, ὅπως τῶν ἀετῶν ὁ αἰθῆρ. Εἶνε ἡ φυσικωτέρα του κατάστασις. Διότι ὁ παιδαγωγὸς δὲν εἶνε πειθόμενος καὶ πείθων, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο πιστεύων καὶ ἐλκύων τοὺς ἄλλους εἰς τὴν πίστιν του, εἶνε ὁ ὑποβάλλων καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιβαλλόμενος. Ἀλλὰ ποῖος πιστεύει ἀπὸ τὸν ποιητὴν περισσότερο; Αὐτὸς εἶνε ὁ ὑποβάλλων, διότι εἶνε ὁ ζῶν. Ἦμπορεῖ κανεὶς νὰ δίσχυρισθῇ διὰ κάθε δρᾶσις εἶν' ἕνα ποίημα, εἶν' ἕνα τραγοῦδι. Ὅχι μόνον ἕνα ποίημα εἶνε μία καλὴ πράξις, ὅπως λέγει ὁ ποιητής, ἀλλὰ καὶ μία καλὴ πράξις βγαίνει ἀπὸ τ' ἄδυστα μιᾶς ὑπάρξεως μὲ τὸ αὐτόματον ἀνάβρυσμα ἐνὸς τραγοῦδιου εἰς μίαν ἐσπέραν ἀττικῆς γαλήνης. Ἄν τὸ ἰδανικὸν τῆς τέχνης εἶνε ἡ μορφοποίησις, καὶ ἂν κῦτὴ ἡ ζωὴ ὀρίζετ' ἀπὸ τοὺς

νεωτέρους φυσιολόγους ως μορφοποιήσεις, πόσον ἡ τέχνη ὀφείλει νὰ εἶνε ζωοποιός, πόσον ὁ ποιητὴς περισσότερο καὶ ἀπὸ τοὺς Τιτᾶνας Προμηθεὶς ἀνθρωποπλάστης; Ὁ Σολωμὸς ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν παιδαγωγῶν εἰς τὰ ἔθνη καὶ εἶνε ὄχι μόνον ὅπως οἱ ἄλλοι τῶν ἄλλων ἐθνῶν παιδαγωγοί. Ὁ Κάρλαυλ λ. χ. δυνάμει ποιητικῆς, ἀλλ' ἐνεργεία· ὅπως εἰς ἕνα ἄρθρον μου εἶπα εἶνε ὁ ποιητὴς ποῦ δύνανται κ' ἕναν μορφολάτριν κ' ἕναν ἰδεολόγον συγχρόνως ν' εὐχαριστήσῃ. Ὁραματίζεται τὴν ἰδέαν—μορφήν, τὴν μορφήν ἰδέαν παντοτεινά· ὅπως καὶ ὁ Γκαίτε τὰς ἰδέας πᾶς βλέπει μὲ τὰ μάτια του. Τοιοῦτοτρόπως, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ Σολωμὸς, ἡ μεταφυσικὴ ἔγεινε φυσικὴ.

Ὁ Σολωμὸς εἶνε ὁ ποιητὴς. Ἡ λέξις ἐτυμολογικῶς ἐξεταζομένη σημαίνει δημιουργόν. Ἀληθινὸς δημιουργός. Διότι μὴν ἐξαφνίζεσθε, ὑπάρχει καὶ δημιουργία ἐν ἀναδημιουργίᾳ καὶ ἡ τέχνη εἶνε ἀναδημιουργία. Ἐχαρσκτήρισα κάπου τὴν ποίησιν τοῦ Σολωμοῦ, ὡς ἀναδημιουργίαν τῆς θαλάσσης τοῦ ἀρώματος καὶ τοῦ κυανοῦ ἐκείνων ποῦ υποβάλλουν τὸ ἄπειρον. Τί ἀπειρότης μουσικὴ, τί πνευματικότης εἰς τὰ ὀλίγα ἐρείπια ποῦ μᾶς ἄφησεν ὁ μέγας διδάσκαλος πρὸ πάντων ἐκεῖ ποῦ ἐκδηλώνεται ὅποιος ἤθελεν, ἔδειχεν ὅτι ἤθελε ν' αὐτομορφωθῇ εἰς τοὺς «ἐλευθέρους πολιορκημένους» εἰς τὰ Carmen Seculare. Μία ποίησις ἀστράπτει ἐδῶ μαζὶ πλαστικὴ καὶ μουσικὴ μὲ τὸ ἄρρεν καὶ τὸ Δωρικόν, μὲ τὸ θῆλυ καὶ τὸ Ἴωνικόν. Ἀλλὰ ἡ μελωδία δὲν καθυλακεῖ τὸν ρυθμὸν του, ὅπως εἰς τὰ πρῶτά του ποιήματα, ἀλλὰ υποβάλλεται στὸν ρυθμὸν, χωρὶς νὰ ἐξαφνίζεται. Κάθε ἰταλικὴ μελοδραματικότης ὀφείλει νὰ ἐκλείψῃ ἔμπρὸς εἰς τὴν αὐστηρότητα τῶν τελευταίων του συνθέσεων γεμάτων ἀπὸ φθονητὴν ἀδρότητα διανοητικὴν.

Κάθε Συλλερίζουσα ἐξαφίς ρητορικὴ, κάθε παθητικὴ ὑπερβολικὴ Βυρώνειος εὐγλωττία ὀφείλει νὰ ἐκλείψῃ ἔμπρὸς εἰς τὴν καταλαμπομένην ἀπὸ πνεῦμα τέχνην τῆς ἱερᾶς πρεσβυτικότητός του. Ἀλλὰ ἡ μελωδία δὲν ἐξαφνίζεται. Ὅπως ὁ Δάντης καὶ ὁ Σολωμὸς ἔζησε μίαν ζωὴν καὶ μίαν τέχνην οἰονεῖ *canto eterno*, αἰώνιον ἄσμα. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν Δάντην, παρατηρεῖ καὶ ὁ Κάρλαυλ, ἄδει, τραγουδεῖ εἴτε ἀκούει μέσα του κάτι νὰ μελωδεῖ. Κανεὶς ἀναγινώσκων κ' ἔννοιῶν τὸν Σολωμὸν δὲν εἶνε δυνατόν εἰς τὴν μεγαλοφωνίᾳ του

ἀνάγνωσιν νὰ μὴν ἀκούῃ τὴν φωνὴν τοῦ υποψάλλουσαν τὸ μέλος. Ἀλλὰ κυριώτερος ὁ ρυθμὸς. Ἀρμόζωμεν τὸ εἶνε μᾶς εἰς ἱεροὺς ὀρχηθμοὺς, ἐὰν ἔχωμεν τὴν ἀντίληψιν τῶν Σολωμικῶν ρυθμῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Σολωμοῦ εἶνε ὅτι τὰ βαρύτερα, τὰ δυσκινήτοτερα, τὰ ὀγκωδέστερα πράγματα, τὰ ὑποτάσσει εἰς ρυθμικὸν χορὸν. Μία ποίησις ποῦ δὲν ἄδει, καὶ ἡ ὁποία δὲν ὀρχεῖται δυνατόν νὰ εἶνε ποίησις ἀπὸ ἄλλα αἰτία, ἀλλὰ βέβαια δὲν εἶνε ἡ ποίησις τοῦ ἰδεώδους μου.

§

Εἶνε θλιβερόν αἰσθάνομαι, κυρίαι καὶ κύριοι, τὸ ξεφύλλισμα τοῦ μεγαλοφαντάστου ἐρειπωμένου ἔργου τοῦ Σολωμοῦ ὄχι ὅμως τόσο ὥστε νὰ μὴ σας τὸ συστήσω. Τούλάχιστον εἰς τὰς κυρίας. Ὁ ἐὺρον ἕναν ὀδηγόν, θὰ εὔρουν ἕναν ὑμνηστὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐστίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἔστω καὶ ὀλιγόλογον, ἔστω καὶ δυσκολονόητον ἔστω καὶ ἀποκρουστικὸν ἐκ πρώτης ὄψεως, διότι ἀνακόπτεται ἡ ὀλότης ἡ ὀργανικὴ μέσα εἰς τ' ἀσύντακτα ἀποσπάσματά του. Ὁ Σολωμὸς, τὸν ὅποιον μόνον ἕνας ἄσκεπτος θὰ κατηγορεῖ ὡς στερούμενον τῶν δώρων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς (construction) τῶν ἔργων συμπεραίνων τοῦτο ἀπὸ τὸ ὅτι ὄλον τὸ ἔργον ἔμεινεν εἰς ἀποσπάσματα, ἀντιθέτως ἔχει εἰς κάθε στίχον του κρυμμένην τὴν ὀλότητα. Κάθε στίχος του εἶνε δοκιμασμένος πολλάκις, ὅπως φαίνεται εἰς τὰς παραλλαγὰς. Μουσικῶς ἄψογος, ἀρχιτεκτονικῶς σύμμετρος. Εἰς τὸν Νίτα οἱ στίχοι τοῦ Ὁρατίου φαίνονται ὡς εἶδος μωσαϊκῶν χρωμάτων, ἤχων ἔννοιῶν. Αὐτὴν τὴν ιδιότητα ἔχουν οἱ στίχοι τοῦ Σολωμοῦ. Ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ υπερτάτη του γαλήνη, τὴν ὁποίαν εὐρίσκετε πολὺ ὀλίγας φορές εἰς τὴν φιλολογοίαν τοῦ αἰῶνος. — Ἐνας Γκαίτε, ἕνας Leopardi εἶνε μοναδικὰ παραδείγματα. Καὶ πόσον ἡ γαλήνη του ἑναρμονίζεται μὲ τὴν ἀπλότητά του. Ἐδόθη ἡ γαλήνη νὰ εἶνε ἡ ἔκφρασις ἐνὸς ἰσορροποῦ, ὑγιοῦς, φιλάτου καὶ φιλανθρώπου καὶ θρησκευτικοῦ ὀργανισμοῦ ἡ ἐκδήλωσις. Ἐδόθη ἡ γαλήνη νὰ συμβολίζῃ τοὺς χρυσοῦς αἰῶνας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἀλλὰ εἶνε κάτι περισσότερο· εἶνε τὸ ἐπίπεδον ποῦ ἡ μορφή δίδει τὸ τελειωτικὸν φῆλημα πίστεως πρὸς τὴν ὕλην. Ὅπου ὕλη, μορφή, ἰδέα συγχωνεύονται εἰς ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης καλεῖ ζῶν: εἰς τὸ καλλιτέχνημα. Παρατηρεῖ ὁ Καλοσγοῦρος τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸ Σολωμι-

κόν ἔργον συχνὰ τῆς λέξεως ἀτάραχος. Καὶ τί ἄλλο εἶνε ὁ Σολω-
μὸς παρὰ ἓνας ὁ ὁποῖος ὀφείλει ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀκράδαντον πίστιν
πρὸς τὰς ἰδέας του τὴν ἀταραξίαν, ἡ ὁποία μὲ θετικὴν λέξιν λέγε-
ται γαλήνη. Δι' ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἡ γαλήνη εἶνε ἡ ἔκστασις διὰ
τῆς ὁποίας κοινωνοῦμεν μὲ τὴν θεότητα. Καὶ οἱ κόσμοι τοῦ Σολωμοῦ
οἱ κατὰ τὴν ὁμολογίαν του αὐτοῦ παρκοί μαθηματικὰ βαθμολογη-
μένοι ἀπὸ τὴν θεότητα ἐπήγασαν καὶ πρὸς αὐτὴν ἐπιστρέφουν. — *Se
non c'è Dio che c'è dunque* ἂν θεὸς δὲν ὑπάρχει, τί ὑπάρχει;
λοιπὸν. Καὶ ἂν ἡ φιλοσοφία πρὸς ἡν τὸν προσοικειῶνουν οἱ Γερμανο-
μαθεῖς Μενάγιας, καὶ Πολυλάς τοῦ δίδωσι θεϊστικὴν μᾶλλον τὴν
φιλοσοφικὴν πεποιθήσιν. Ἡ πίστις του, διότι εἶνε ἓνα ἰδιαιτέρον ἢ
πίστις καὶ πεποίθησις, χωρὶς ἄλλο εἶνε καὶ ἂν ἀκόμη δὲν φαίνεται,
θεϊστικὴ.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος). **Ἄριστοτέλης Καμπάνης**

Τ Ω Ρ Α

Καὶ τώρα οὐτ' ἓνα φύλλο τῆς καρδιάς μου σιέται.
Ἡ μοναξιά μου ματαλέει στεγνὰ τὴ μοναξιά μου.
Καμμιά λειτουργιά στή ψυχὴ μου δὲν ἀγροικιέται.
Τώρα ὦ τώρα! ἄχαρη ζωὴ στέκει συντροφιὰ μου.

Ἀγάπες κ' ἀγάπες τρελλές. Τώρα πεθαμμένες,
Σ' ὄρες γλυκύτερες πλασμένες γιὰ μεγάλα πάθια,
Ἀπ' τὸ σῶμα τὸ δικό μου μ' αἷμα ποτισμένες,
Κοιμᾶσθε. ὦ! νὰ κοιμηθῆτε ἔς τῆς λήθης τὰ βάρδια.

Τὴ μοναξιά φοβᾶμαι. Ἡ ἐνθύμησι ν' ἀνάγη
Τρέμω. Τ' ἀγαπημένα εἶδωλα πῶς μὲ τριγυρνᾶνε!...
Κι' ἀκόμη τρέμω, μὴ τὸ μαρτύριο δὲν πάγη
Κι' ὅταν ἡ δική μου ἐνθύμησις σβυμένη θᾶνε.

Σπέτσαι, 1904

Ἄγγελος Ἐσπερινός

Ο ΣΗΚΟΥΑΝΑΣ ΠΟΤΑΜΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ

Τίς δὲν γνωρίζει ἐκ τῆς Γεωγραφίας τοῦλάχιστον τὸν Σηκουάνα,
τὸν μέγαν τῆς Γαλλίας ποταμὸν, τοῦ ὁποῖου τὰ πράσινα ὕδατα δια-
σχίζοντα τὴν πόλιν τῶν Παρισίων, προσοδίδουσιν εἰς αὐτὴν ἰδιάζου-
σαν ὄλωσ μεγαλοπρέπειαν καὶ γραφικότητα; Ἄλλ' ἐσκέφθη τις ποτὲ
νὰ ἐξετάσῃ τὴν καταγωγὴν του καὶ νὰ μάθῃ πόθεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ;

Εἰς ἔργον του, τὴν «Ἀρκαδίαν», τὸ ὁποῖον δυστυχῶς ἡμιτελὲς
κατέλειπεν ὁ γλυκὺς καὶ ἀπαράμιλλος συγγραφεὺς τῶν κατὰ Παῦλον
καὶ Βιοργινίαν καὶ τῆς Ἰνδικῆς καλύβης Bernardin de Saint
Pierre, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ περιελάμβανε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος,
Αἰγύπτου καὶ Γαλλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πολιορκίας τῆς Τροίας,
ἀπαντῶμεν τὰ ἐξῆς περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ Σηκουάνα ποταμοῦ, τῶν
ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις ἀναμνησκει ἡμῖν τεμάχιόν τι δημοτικῆς περι-
γραφῆς ἢ ᾠδῆς Ἀνακρεοντείου.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ μῦθος οὗτος εἶναι πλάσμα τῆς ζωηρᾶς φαν-
τασίας του καὶ τοῦ ὑπερμέτρου ζήλου πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, τὴν ὁποίαν
τόσον ἠγάπησεν. Ἄλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δύναται τις νὰ ἐπα-
ναλάβῃ τὴν ἰταλικὴν φράσιν

Si non è vero è bene trovato

II

Ὁ μῦθος λοιπὸν ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἡ Σηκουάνα, κόρη τοῦ Βάκχου καὶ νύμφη τῆς Δήμητρος ἠκο-
λούθησέ ποτε ἐν τῇ Γαλατία τὴν θεὰν τῆς Γεωργίας, ὅτε αὐτὴ ἀνε-
ζήτηε τὴν ἀρπαγεῖσαν κόρην της Περσεφόνην. Μετὰ τὸ τέλος τῆς
περιοδείας ταύτης, ἡ Σηκουάνα ἐζήτησε παρὰ τῆς πενθερᾶς της νὰ
τῇ χάρισθῃ ὡς ἀμοιβὴν τῶν κόπων της τοὺς πέριξ λειμῶνας.

Ἡ θεὰ συγκατετέθη καὶ ἐπὶ πλέον παρεχώρησεν εἰς τὴν κόρην
τοῦ Βάκχου νὰ βλαστάνῃ οἶτος παντοῦ ὅθεν ἤθελε διαβῆ.

Φοβουμένη ὄμως μὴ καὶ αὕτη τὴν αὐτὴν ὑποστῆι τύχην τὴν ὁποίαν καὶ ἡ κόρη της, πρὸ τοῦ ἀποχαιρετήσῃ αὐτήν. τῇ ἀφῆκεν ὡς σύντροφον καὶ φύλακα τὴν νύμφην Ἑβην.

Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ἡ Σηκουάνα διέτρεχε τὴν παραλίαν συλλέγουσα χάλικας, καὶ ἐφενγε κραυγάζουσα μεγαλοφώνως, πρὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα πολλάκις τῆς εἶχον βρέξει τοὺς πόδας μέχρι τῶν γονάτων, ἡ Ἑβὴ παρατήρησεν ἀνὰ μέσον τῶν κυμάτων τὰς λευκὰς τρίχας, τὴν καταπόρριπον ὄψιν καὶ τὸν κυναοῦν μανδύαν τοῦ Ποσειδῶνος.

Ὁ Ποσειδῶν ἤρχετο ἐκ τῶν Ὀρκιάδων νήσων μετὰ μέγαν σεσημῶν, καὶ διέτρεχε τὴν παραλίαν τοῦ ὠκεανοῦ, ἐξετάζων διὰ τῆς τριαινῆς του ἐὰν ἐσεῖσθησαν τὰ θεμέλιά του.

Εἰς τὴν θεάν του ἡ Ἑβὴ ἐξέβαλε μεγάλην κραυγὴν εἰδοποιήσασα τὴν ἀμερίμνωσιν παίζουσαν Σηκουάναν, ἣτις ἀμέσως ἐντρομος ἤρχισε νὰ φεύγῃ πρὸς τοὺς λειμῶνας ζητοῦσα καταφύγιον. Ἄλλ' ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης διέκρινε τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖον ἔτρεχε, καὶ ἔστρεψε τὸ ἐνάλιον ἄρμα του πρὸς τὴν παραλίαν. Τρέχει κατόπιν αὐτῆς καὶ πλησιάζει νὰ τὴν συλλάβῃ. Εἰς τὰς κραυγὰς τῆς κόρης τρέχουν ὁ πατήρ της Βάκχος καὶ ἡ Δήμητρα. Ἄλλ' ἕως οὗτο προφθάσωσιν, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ποσειδῶν ἤπλωνε τὰ χεῖράς του διὰ νὰ τὴν συλλάβῃ, ὅλον τὸ σῶμα τῆς Σηκουάνας ἀνελύετο εἰς ὕδωρ. Ἡ ἐσθῆς καὶ τὰ ἐνδύματά της, τὰ ὁποῖα ἀνεσήκωνεν ὁ ἄνεμος, μετεβλήθησαν εἰς κύματα χρώματος πρασίνου. Μετεμορφώθη εἰς ποταμὸν τοῦ χρώματος τούτου, ὅστις ἀρέσκειται ἀκόμη νὰ διατρέχῃ τοὺς λειμῶνας καὶ τὰ πυκνὰ δάση, τὰ ὁποῖα τόσον εἶχεν ἀγαπήσει, ὅτε ἦτο νύμφη.

Ὁ Ποσειδῶν ὄμως καὶ μετὰ τὴν μεταμόρφωσιν δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐρεῖται αὐτῆς. Ἄλλ' ἐὰν ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης διετήρησε τὸν πρὸς τὴν Σηκουάναν ἔρωτά του, ἐκείνη διατηρεῖ ἀποστροφὴν καὶ μῖσος πρὸς αὐτόν. Δις τῆς ἡμέρας τὴν ἀκολουθεῖ μὲ δαιμονιώδη σάλον, τὸν ὁποῖον διεγείρει πρὸς τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ πάντοτε αὕτη τὸν ἀποφεύγει ἀνερχομένη πρὸς τὰς πηγὰς παρὰ τὸν φυσικὸν ροὴν τῶν ποταμῶν. Πάντοτε χωρίζει τὰ πράσινα νερὰ της ἀπὸ τὰ γαλανὰ τοῦ Ποσειδῶνος.

Ἄχιλ. Θ. Σαμοθράκης

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

1

Στὰ δροσερὰ τὰ μυρωμένα ἡσκιώματα
Σὲ γέλοιο οἱ Σάτυροι φριχτὸ ξεσπᾶνουν
Καὶ μὲ τῆς θεῖες Νεραΐδες τῆς Πεντάμορφες
Ἐνα χορὸν ἀνάερο γύρω φιλάνουν

Καὶ στοῦ χοροῦ τὸ γύρισμα ὅποιον φτάσουνε
Στὸν ἔμορφό τους κύκλο θὰ τὸν κλείσουν
Κι' ἀπὸ φιλιὰ ἡ νεραΐδες θὰ τὸν λυώσουν
Κι' ἀπὸ φαλέρνα οἱ σάτυροι θὰ τὸν μεθύσουν.

Καὶ ἰδρώνουν τὰ κορμὰ στὸ κλοθογύρισμα
Καὶ σιάζει, σιάζει ὁ ἰδρωτὰς κάτω
Κι' εἶνε ἡ σταλαγματιὰς τὸ θεῖο ῥοδόσταμο
Κι' εἶνε πρὸτὸ κρυφὸ, κρυφοῦ θανάτου!

Καὶ στοῦ χοροῦ τὸ γύρισμα ὅποιον φτάσουνε
Στὸν ἔμορφό τους κύκλο τότε κλείνουν
Τὸν λύνουν ἡ Νεραΐδες μὲ τὰ χάρδια τους
Καὶ οἱ Σάτυροι κρυφὰ τὸ αἷμα του πίνουν.

2

Τ' ὄραϊο τὸ ξανθὸ τὸ βασιλόπουλον
Ἀγάπησεν ἡ ὄμορφη χωριάτα
Τὸ μεγαλεῖο τὴν ὄμορφιά του ἐξήλεψε
Τὴ λεβεντιά! Τ' ἀγέραστά του νειάτα!

Τὸν εἶδε ποῦ περνοῦσε ἀφ' τὴν καλύβα της
Στ' ἀνεμοπόδαρο ἄτι καθισμένος
Τὸν εἶδε ποῦ περνοῦντας τὴν ἐκύνταξεν
Ὁ νεῖδς ὁ μωσκαναθρεμμένος

Σάν άστραπή τόν είδεν όπού πέρασε
Πού διάβηκεν χωρίς νά χαιρετήση
Κι' έγείρε και μαράθη τό κορμάκι της
Κι' άνοιξε άπ' τά μάτια της μ.ά βρύση.

Κι' ένα ποτάμι έγίτηκεν θεόρατο
Και τό σκληρό λεβέντη άκολουθάει
Πλημμύρες, καταράχιες, μπόρες, πέλαγα
Όπου, σιραφή, όπου βρεθίη, όπου πάη

Κι' έγεινε τό βασίλειο μιá άγρια θάλασσα
Με δίχως τελειωμό με δίχως άκρη
Του όηγα τό βασίλειο που δέν πόνεσε
Ήτης βοσκοπούλας τό παρθένο δάκρυ.

3

Του δολοφόνου μαύρο χέρι άγνώριστον
Τόν έσφαξε με άμίλητο μαχαίρι
Και σκοτωμένο τό λεβέντη της τόν έφεραν
Άργά κι' άργά κατά τό μεσημέρι.

Κι' έγερε ή όήγισσα ή πεντάμορφη
Κι' έγείρε στο νεκρό κορμί του
Κι' άνοιξαν καταράχιες άπ' τά μάτια της
Κι' επλύνανε την άγρια την πληγή του.

Κι' έγείρε ή όήγισσα ή πεντάμορφη
Τσελλή κι' αναμαλλιάρα άφ' τόν καυμό της
Κι' έπλασε σαν παιδί σιμά στον άνδρα της
Σιμά στο μάγο νεϊό τό λατρευτό της.

Και καθώς τρέχαν τά θεομά της δάκρυα
Του λατρευτού της έβρεξαν τά στήθη
Κι' επήρε ξάφνου ζωήν ο ίπότης ο έμορφος
Και ροδινός κι' ώραϊός ξανααστήθη.

Άπρίλιος 1904.

Μίλιος Βεάκης

Έργον : Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ
(βραβευθέν).

ΕΣΠΕΡΙΝΑ

Στρώννει γαλήνια ἡ Δύση τοῦ ὄμορφου νησιοῦ
Τὸν κόρφο, ποῦ ἡ Αὔγουλα ἐθώρει ζαφειρένιο,
Μὲ οὐράνια ρόδα, σὰν χειλάκια κορασιοῦ,
Κ' ἐνῶ εἶν' ἐσπερινὰ θωρεῖς τριανταφυλλένιο...

Καὶ πᾶποιον Ἦλιο τοῦ Ἀπριλιοῦ πῶς ἀνατέλλει
Στῆς Δύσης τὰ περὶχωρα βουνάκια τόρα
Καὶ νάνεβῆ νὰ λάμψη ὡς πέρα, λές, πῶς θέλει,
Μὰ σβυῆ ἔς τὸ νέφος τῆς Νυχτός, ἄχ, τέτοιαν ὥρα!
Ἀπριλίου 10, 1904. Γιάννης Περγιαλιτῆς

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ἐπέστρεφα ἀπὸ τὸν περίπατόν μου, ἓνα ἀπὸ τὰ ἀπογεύματα τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ παρελθόντος Μαρτίου. Ἡ δένδροστοιχία εἶχεν ὀλίγους περιπατητὰς καὶ ὁ ἥλιος σιγά, σιγά ἀπέσυρεν ἀπὸ τὴν ὠραίαν λεωφόρον τὰς ἀκτίνας του, κυλιόμενος ραθύμως κάτω πρὸς τὴν δύσιν. Ἐν τούτοις ἡ ἡμέρα ἦτο θερμὴ καὶ τὸ δειλινὸν ἐκεῖνο μὲ τὰ ὠραῖα χρώματα τοῦ ὀρίζοντος ἐπρομήνυε τὴν εἴσοδον τῆς βασιλείας τῆς Ἀνοιξέως. Ἦτο ἡ γλυκεία ἐκεῖνη ὥρα ἓνα μεταίχμιον τοῦ λιποφυχοῦντος χειμῶνος καὶ τοῦ ἀνακύπτοντος ἔαρος.

Ἀφηρημένος ἐβάδιζα καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ ποῖαν σκέψιν κατεχόμενος δὲν ἐπρόσεχα εἰς τοὺς παρερχομένους ἀραιοὺς διαβάτας, ὅτε ὡς ἐξ ἐνστίκτου ἐστάθηκα, ἐπλησίασα πρὸς τὴν ἄκρην τοῦ πεζοδρομίου κατὰ τὸν δρόμον, ἔβγαλα τὸ καπέλλο μου καὶ ἐσταυροκοπήθην. Ἐπερνοῦσε μία κηδεία, μία ὑπαρξίς ἐγκατέλιπε τὸν κόσμον φερομένη πρὸς τὸν μακρὰν ἐκτεινόμενον κυπαρισσόφυτον τόπον, ὅπου

εἰς ἓνα λάκκον θὰ κατεβιβάζετο διὰ νὰ ἀρχίσῃ τὸ αἰώνιο ταξεῖδι πρὸς τὸ ὑπερέραν.

Τὸ πτωχὸν καὶ πενιχρὸν τῆς μικρᾶς μακαθρίου πομπῆς μὲ ἔκαμε νὰ συνέλθω ἀπὸ τὴν ἀφρημάδα μου καὶ νὰ διανοίξω καλὰ τὰ μάτια μου διὰ νὰ παρατηρήσω. Ἐνας μικρὸς λουστρος ἀνυπόδητος ἐκράτει τὸν σταυρόν, ἓνας ἄλλος ὀμηλικὸς του μὲ τὰ μουντζουρωμένα ἀπὸ τῆς μπογιᾶς χέρια του καὶ μὲ τὸν σκοῦφόν του κατεβασμένον πρὸς τὰ μάτια του ἐκράτει ἓνα μικρὸν λευκὸ κάλυμμα φέρετρον ἐνῶ ὀλίγον ὀπίσω ἤρχετο ἓνας ὁ ὅποιος ἔμοιαζε μὲ ἀχθοφόρον καὶ ὅστις ἔφερεν εἰς τὴν ἀγκάλην του ἓνα μικρὸν κάτασπρο φέρετρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου διέκρινα μίαν γελαστὴν μορφήν ξανθοῦ μικροῦ παιδιοῦ ἕως δύο χρόνων. Καὶ ὀπίσω ἠκολούθει ἡ πένθιμος συνοδεία. — οἱ προπομποὶ τοῦ φευγαλέου μέλλοντος— ἓνας γέρων λευκωπῶγων παπᾶς, ἀκουμβῶν εἰς τὸ χονδρὸν του μπαστουῖνι καὶ ὁ ὅποιος, σιωπηλὸς ἐπέσπευδε τὸ βῆμα διὰ νὰ ξεμπερδεύσῃ μίαν ὥραν ἀρχήτερα, ἓνας ὑψηλός, ξανθός, ἡλικίας ἕως 35 ἐτῶν, ὄχι τόσον συμπαθοῦς φυσιογνωμίας, μὲ σηκωμένον τὸν γιακάν του, μὲ συνδεδεμένας τὰς χεῖρας εἰς τὰς ὁποίας ἐκράτει ἓναφαιὸν καπέλλο τὸ ὅποιον περιέβαλλεν πλατὺ μαῦρο κρέπι, μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι καὶ κόκκινους τοὺς ὀφθαλμούς συντετριμμένους καὶ ἀσταθῶς βαδίζων, εἰς τὰ πλάγιά του, ἓνας λοχίας καὶ ἓνας ἄλλος ποῦ ἔμοιαζε μᾶλλον μὲ μπακάλην— συγγενεῖς ἢ φίλοι του, φαίνεται— καὶ κανεὶς ἄλλος. Μόνον ὀπίσω εἰς μίαν ἀμαξάν κλειστὴν ἢ ὁποία ἠκολούθει ἀμέσως δύο-τρεῖς μαυροφόρες γυναῖκες, ἡ μία ἐκ τῶν ὁποίων ἔκειτο ἐξηπλωμένη πρὸς τὸ βάθος τῆς ἀμάξης, λυσίκομος, μὲ κόκκινα τὰ μάγουλά της καὶ ἡμιλιπόθυμος. Ἡ μάνα ἢ δυστυχισμένη, συνοδεύουσα καὶ αὐτὴ εἰς τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὅποιον δὲν θὰ ἐπανήρχετο τὸ μικρὸν σπλάγγχον της, ποῦ ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον— πρῶτον καὶ τελευταῖον ἴσως πλάσμα της.

* *

Καὶ ἡ εἰκὼν ὅλη αὐτὴ μοῦ ἐκτύπησε τόσον βαθεῖα εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ περισσότερον μ' ἐκλόνισε καὶ μ' ἔκαμε νὰ ἐκλάβω ὡς ἀστραπὴν προμηνυομένης θυέλλης μίαν ἡλιακὴν ἀκτίνα, ἢ ὁποία ἔπαιξε πρὸς στιγμὴν-ἐξαφανισθεῖσα ἀμέσως μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά τοῦ πεθαμένου ἀγγέλου. Διότι ἀνεγνώρισα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πονε-

μένου πατέρα τὸν γνωστόν μου κτίστην Λευτέρην, ποῦ ἐκάθητο εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦ σπιτιοῦ εἰς τὸ ὁποῖον διέμενον πρὸ δύο ἐτῶν καὶ ἐνεθυμήθη τὰς συζυγικὰς σκηνὰς καὶ τὰς βαναυσότητάς του αἰτίνες ἔφθασαν πολλάκις μέχρι ξυλοκοπήματος κατὰ τῆς ἀτυχοῦς γυναικὸς του καὶ αἰτίνες κυρίως εἶχον τὴν αἰτίαν τῶν εἰς τὴν μὴ μέχρι τότε ἀπόκτησιν τέκνου. Καὶ ἐνεθυμήθη ἀκόμη τὴν γαλήνην ποῦ ἔφερον εἰς τὴν διμελῆ αὐτὴν πτωχὴν οἰκογένειαν ἡ γέννησις τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἄρρενος τὸ ὁποῖον ἐκήδεον τώρα καὶ τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ βλαστοῦ ὅστις συνετέλεσεν εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν συζυγικῶν δεσμῶν καὶ τὴν ἀγάπην μεταξὺ τῶν δύο γονέων ἥτις συνηντᾶτο εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ παιδιοῦ τῶν.

* *

Τὸ βράδυ ἀργὰ ἐπέστρεψε σπῖτι μου, εὐθυμος ἐπανερχόμενος ἀπὸ φιλικὴν ἐσπερίδα εἰς τὴν ὁποίαν εἶχα διέλθῃ εὐαρέστους ὥρας, καὶ εἶχα λησμονήσει πλέον τὴν πένθιμον εἰκόνα ποῦ εἶδον νὰ περνᾷ τὸ ἀπόγευμα. Ὅτε ἀπὸ τὸ ἀπέναντι ὑπόγειον οἰνοπωλεῖον εἶδα νὰ ἐξάγουν δύο ὑποβαστάζοντες ἕνα σύντροφόν τῶν, ὅστις ἐν ἐσχάτῃ κραπάλῃ, πίπτων ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ συμπαρασύρων ἐκείνους ποῦ τὸν ὑπεστήριζον, μὲ κατασκονισμένα τὰ φορέματά του, χωρὶς καπέλλο, ἐφώναζεν, ὕβριζεν, ἐβλασφήμει ἀπαισίως θεῖα καὶ ἀνθρώπινα. Ἐκ περιεργείας ἐπλησίασα πρὸς αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἐξουθένωσιν καὶ ἐκπληκτος ἀνεγνώρισα τὸν Λευτέρην, τὸν πατέρα τοῦ πεθαμένου ξανθοῦ ἀγγέλου, τὸν πονεμένον πατέρα, ποῦ τὸ ἀπόγευμα μόλις, συντετριμμένος μὲ κόκκινα ἀπὸ τῆς κλάψαις μάτια, συνώδευσε τὸ πρῶτόν του σπλάγγχον εἰς τὸ ἀγύριστο ταξεῖδι. Ἐνόμισα ὅτι ἀπατῶμαι καὶ χωρὶς νὰ θέλω ἠρώτησα διὰ νὰ βεβαιωθῶ καλλίτερον ἕνα ἀπὸ τὴν παρέαν του, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀναλάβει νὰ τὸν ὀδηγήσουν σπῖτι του.

— Ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα, ἅμα γύρισεν ἀπὸ τὸ λείψανο τοῦ παιδιοῦ του — μοῦ ἀπήντησεν αὐτὸς ποῦ ἠρώτησα — ἦρθε ἐδῶ μέσα καὶ ἔπιεν, ἔπιε ὅσο μπορεῖ νὰ φαντασθῆς.

Ἐφυγα καὶ ἐσυλλογίσθην τώρα τὴν φτωχὴ γυναικὰ του· ἔφερα εἰς τὸν νοῦν μου καὶ ἐφαντάσθην ὅπως θὰ τὰς ἔβλεπον τὰς σκηνὰς ποῦ θὰ ἐπηκολούθουν, τὴν πρὸς αὐτὴν ἀηδῖαν του, τὴν περιφρόνησίν

του καὶ τὸ ξυλοκόπημα ἀκόμη ποῦ αἱ χονδραὶ χεῖρες τοῦ Λευτέρη θὰ κατέφερον εἰς τὴν δυστυχισμένη σύζυγόν του, τὴν πληγωμένην μάνα, ἡ ὁποία ἔβλεπε τώρα νὰ σβύνουν αἱ ὑποσχέσεις ποῦ τῆς παρέιχε τὸ μικρὸ παιδί τῆς διὰ τὴν μέλλουσαν ἥτυχον κᾶπως ζωὴν τῆς καὶ νὰ θραύεται ὁ κρῖκος ποῦ θὰ ἐκρατοῦσε δεμένον πρὸς αὐτὴν τὸν ἀσυνείδητον σύζυγόν τῆς. Ἐνόησα ὅτι τὸ κτῆνος θὰ ἐκυριάρχει πλέον εἰς τὸν ἄξεστον κτίστην καὶ μαζὶ μὲ τὸ παιδί ποῦ ἔθαψε θὰ ἔθαπτε κάθε πατρικὸν καὶ συζυγικὸν φίλτρον, κάθε ἔχνος φιλοτιμίας οἰκογενειάρχου.

Καὶ ὅλα αὐτὰ, ὡς ἔμαθα μετ' ὀλίγον καιρόν, ἐπηκολούθησαν καὶ ἀφοῦ τὴν περιεφρόνησεν, ἀφοῦ τὴν ἔδειρε, ἀφοῦ τῆς ὑστέρησε καὶ αὐτὴν τὴν τροφήν πολλὰς φορές, ἕνα βράδυ, ἀφοῦ τὴν θεάτρισεν, μὲ τὰς ἀτιμωτικωτέρας τῶν ὕβρεων, εἰς ὅλην τὴν συνοικίαν ποῦ ἐκατοικοῦσαν, τῆς ἔδωσεν ἕνα δέμα εἰς τὸ χέρι, περιέχον τὰ ὀλίγα καὶ πτωχὰ ἐνδύματά τῆς, καὶ τὴν ἔδιωξε.

Καὶ ἡ γύρω γειτονιά ἐκείνην τὴν φορὰν δὲν ἀκακολόγησε, ἀλλ' εἰς ὅσους ἠρώτων τὴν αἰτίαν, ἀπήντων αἱ γυναῖκες :

— Ἔτσι τοῦρθε· γιατί! ἔπεθανε, φαίνεται, τὸ παιδί του.

Καὶ εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ὅποιος ἐνεθάθυεν θὰ ἠδύνατο νὰ φιλοσοφήσῃ . . .

— Γιατί ἐπέθανε τὸ παιδί του . . . Τίποτε περισσότερον.

Εἶχε θραυσθῆ ὁ κρῖκος, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ ἐχάλκευσαν καὶ ὁ ὁποῖος τοὺς συνέδεε μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης· εἶχε μαρνανθῆ ὁ κισσὸς ὁ ὁποῖος περιεπτύσσεται καὶ ἦννε τὰ δύο δένδρα . . .

Δ. Κ. Μάργαρης

Βόλος — Λάρισα

Μοῦ ἐπιβάλλεται νὰ γράψω ὀλίγας λέξεις διὰ τὴν πρώτη μικρὰ περι-
οδεία μου ποῦ ἔκανα ἀνὰ τὴν Θεσσαλίαν διὰ νὰ εὐχαριστήσω καὶ δη-
μοσίᾳ ὄλους ἐκείνους ποῦ εἶχαν τιν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μὲ περι-
ποιηθοῦν τόσο καὶ νὰ κάνουν τὴ «Φυλλίδα» φύλλο σχεδὸν θεσσαλικό,
καὶ μὲ λίγα λόγια περιγράψω τὰς δύο πόλεις καὶ τὰς ιδέας καὶ τὴν ὑπο-
στήρι ποῦ κάνουν οἱ Θεσσαλοὶ εἰς τὴν φιλολογίαν.

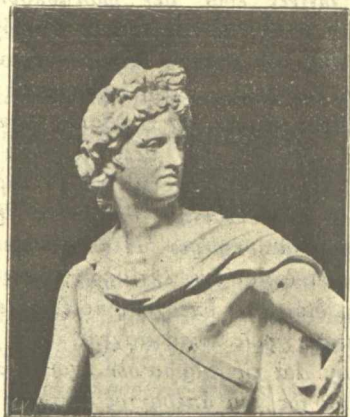
Ὅταν ἀπεφάσισα νὰ κάνω τὴν μικρὰ αὐτὴ περιοδεία ἔφρουγα μὲ
κάποιο φόβο καὶ γεμᾶτος ἀπὸ τὴν ιδέαν τῆς ἀποτυχίας τὴν ὁποίαν
μοῦ εἶχαν γεννήσῃ ἢ τόσες συκοφαντίες κατὰ τῶν Θεσσαλῶν· ἐλογά-
ριασα νὰ διασκεδάσω τοῦλάχιστον μὲ τὸ ταξεῖδι καὶ τὰ ὠραῖα τοπεῖα
τὰ ὁποῖα μοῦ ἐξεθείαζαν. Ἀλλὰ σὰν νάξενεραν τὴ συκοφαντία ποῦ τους
ἔκαναν, εὐθὺς μόλις ἐπάτησα εἰς τὸ ἀτμόπλοιον συνήρτησα τόσοις
Θεσσαλοῦς, οἱ ὁποῖοι φαίνονταν σὰν ἐπίτηδες στείλμενοι νὰ μὲ συν-
τροφέψουν καὶ σιγὰ σιγὰ μοῦ μεταβάλλουν τὴν ἀορισιτία σὲ πεποίθησι
μᾶς καλῆς ἐπιτυχίας καὶ μοῦ γεννήσουν μιά ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν διὰ
τοὺς Θεσσαλοῦς. Δὲν θὰ πολυλογήσω διὰ τὸ ταξεῖδι, θὰ μοῦ μείνη
ὅμως ἀπ' αὐτὸ ἀνεξάλειπτος ἡ σεβαστὴ καὶ εὐγενὴς μορφὴ τοῦ κ.
Ἰω. Καρτάλη, ὁ ὁποῖος τιμᾷ τόσο τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὴν Αἴ-
γυπτον μὲ τὰ φιλοπρόοδα ἔργα του καὶ τὰς νεωτεριστικὰς ιδέας του.
Διὰ τὴν πόλιν ποῦ τόσο ὁμορφα εἶνε τοποθετημένη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ
πλουτοφόρον Πήλιον δὲν ἔχω νὰ κάμω καμμία περιγραφὴ, σύντομα σύν-
τομα μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πῶς εἶνε μιά ἀπὸ τὴς καλλίτερες τοῦ κράτους
καὶ ἔχει καὶ ἓνα ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους δημάρχους, τὸν κ. Γεωργιά-
δην, ὁ ὁποῖος κατορθώνει νὰ τὴν παρουσιάξῃ καὶ σὶν ἀνεπ.σημότερο
ξένο σὰν ἐπίτηδες περιποιημένη νὰ τὸν δεχθῆ. — Εἰς τὸν Βόλο εὐρίσκει
κανεὶς πολλοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν φιλολογίαν καὶ μὲ κάποια ἐπιτυχία
μάλιστα. Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ ἐργάζεται πραγματικῶς καὶ μὲ ἀρκετὴ
ἐπιτυχία εἶνε ὁ κ. Ε. Δάμψας, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴ καλωσύνη νὰ μὰς ὑπο-
σχεθῆ μίαν μετάφρασιν του ἀπὸ τὸ «Ριχάρδο Γ'» τοῦ Σέξπηρ διὰ τὴν
«Φυλλίδα», τὴν ὁποίαν εἰς τὸ προσηχὲς ἐλπίζω νὰ ἔχη ἢ «Φυλλίς».
Ὅσον διὰ τὴ γλῶσσα πέρα γιὰ πέρα θέλουν τὴ καθαρεύουσα καὶ πο-

λεμοῦν μὲ γαντισμὸ τὸ διχασμὸ παρατηρεῖται ὅμως καὶ κάποια συν-
τηρητικότης σὲ ὀλίγους, τὴ δὲ μαλλιαροσύνη θεωροῦν μεγάλην κουτα-
μάρα. Ὁ κ. Ε. Δάμψας μεταχειρίζεται τὴν δημοτικὴν ὅσο καὶ τὴν
καθαρεύουσα ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης, νομίζει δὲ πῶς ὁ μοιτισμὸς θὰ ἔ-
φρουρε μεγάλην στινοχωρίαν καὶ πτωχείαν στὴ φιλολογία μας· εἶμαι
καὶ ἐγὼ τῆς ιδέας του, ἀφοῦ καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη πρὸς τὸ παρὸν δὲν
ἀποδίδει τὸ ἐξ ἀντικειμένον, τοῦθ' ὅπερ ἐπιδιώκει πρὸ πάντων ἡ δι-
μοιχία.

Ὁ ἐν Βόλῳ ἀντιπρόσωπος τῆς «Φυλλίδος» κ. Β. Ἀνούσης, τε-
λεόφοιτος τῆς νομικῆς, κατενθουσιασμένος μὲ τὰς προόδους τοῦ φύλ-
λου μας, μὲ παραδειγματικὸν ζῆλον ἐργάσθη καὶ ἐργάζεται πρὸς
διάδοσιν τῆς «Φυλλίδος», καὶ μ' ὄλον ὅτι εἰς τὴν ἐγγραφὴν συνδρο-
μητῶν τόσο ἐν Βόλῳ ὅσον καὶ ἐν Λαρίσσει, οὐδεὶς μοῦ ἠρηγήθη καὶ τοῦ
ἠρηγήθη συνδρομὴν καὶ ὑποστήριξιν, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι γίνονται δυσκό-
λως συνδρομηταὶ εἰς περιοδικὰ μοῦ ἐγεννήθη ἢ ἀπορία πῶς ἄνθρω-
ποι ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν
διστάζουσι νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὰ διάφορα περιοδικὰ μετὰ τὴν διαμονὴν
μου ἐν Λαρίσσει, ὅπου σχεδὸν καὶ αὐτοὶ οἱ τίτλοι τῶν περιοδικῶν εἶνε
ἄγνωστοι, ἔβγαλα τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ὁμόφωνον διαμαρτυρίαν
τῶν δύο πόλεων, ὅτι δὲν ἔχουν βέβαια ἄδικον ὅταν ἄνθρωποι, οἱ
ὁποῖοι ἂν ἦσαν ἐμποροὶ θὰ ἔκαμνον τὴν τύχην των κηρῦσσόντες ψευ-
δοπτωχεύσεις, περιέχοντα φορολογούντες ἐν ὀνόματι τῆς μικρᾶς μας
φιλολογίας καὶ ἐν γένει τοῦ τύπου. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν ἄνθρωπος
ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅστις νὰ μὴ ὑπέστη ἀφαιμαξίν ἀπὸ τοιοιούτους τυχ-
διώκτας καὶ ἀγραμμάτους διευθυντὰς καὶ περιοδεύοντες ἀντιπροσώ-
πους εἰκονικῶν καὶ ἐφημέρων περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων καὶ ἀπὸ
ἄλλους τοιοῦτους, οἵτινες ἐδῶ μὲν φωνασκοῦν ὑπὲρ τῆς καθα-
ρευούσης ἄλλοῦ δὲ ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς ἀναλόγως τῶν φρονημά-
των πρὸς μεγαλειτέραν ἐμπορίαν. Ἐχουν κριολεκτικῶς ψηθῆ ἀπὸ
τὰ κόλπα αὐτὰ καὶ δὲν δίδουν πλέον σημασίαν σὲ λόγια καὶ σὲ πομπό-
δεις ὑποσχέσεις, θέλουν ἔργα. Ὁ Θεσσαλὸς εἶνε πάντοτε πρόθυμος
νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν καθ' ἓνα ποῦ θέλει ἀληθινὰ νὰ ἐργασθῆ γιὰ τὴν
φιλολογίαν καὶ τὴ Τέχνην. Αὐτὰ, πρέπει νὰ τὰ λάβουν ὑπὸ σπουδαίαν
ἐποψιν οἱ διάφοροι διευθυνταὶ ποῦ θέλουν νὰ ἐργασθοῦν, γράφονται
διὰ γενικὸν καλὸ καὶ διὰ συν φέρον Ἡ «Φυλλίς» ἔγινε ἀνάσπαστος καὶ
εἶνε τὸ μόνον περιοδικὸ ποῦ ἔχει ἐκτίμησιν, διότι ἔχει τρία χρόνια ποῦ
ἐργάζεται ἀληθινὰ, διότι ὁ, ἡ ὑπεσχέθη τὸ ἐξετέλεισε, διότι ἡ περιοδεία
ἔγινε μὲ ἀξιοπρέπειαν, χωρὶς λόγια παχειά, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀδιαφιλονίκη-
τον τριετὴν ἐργασίαν. Διὰ τὴ Λάρισα δὲν ἔχω νὰ προσθέσω πολλὰ· ὡς
πόλις παρουσιάζεται ὡς μίαν ἀπέραντος ἔκτασιν εἰς τὴν ὁποίαν φαί-
νεται πῶς ἔγειται μόνον τοῖς τὰ σπῆτα καὶ εἶνε τοποθετημένα ὅλα

σχεδόν τὸ ἓνα μακρὰ ἀπὸ τ' ἄλλο, χωρισμένα ἀπὸ ἓνα οἰκόπεδο μαν-
δρωμένο· καὶ τί ἀόριστο μαρτυρεῖ πῶς ἡ πόλις αὐτὴ πρῶτα ἦτον
πλουσιωτέρα, πῶς κάποιο διαβατικὸ κακὸ ἄφησε τὰ ἴχνη του· μ' ὅλα
ταῦτα ὅμως ἔχει τὸ ὠραῖόν της Ἀλκαζάρ τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἐδάνευζα
εἰς τὸν περιοδεύοντα Γάλλον Bisfort ἀντὶ τοῦ Πηλίου, διὰ τὸ ὁποῖον
μοῦ ἔλεγε «Pas le pareil au monde», ὡς ἐπίσης καὶ τὸν ὠραῖον
ἀνοικτὸν ὁρίζοντα ὁ ὁποῖος σχηματίζεται μακρὰ, ἀπὸ μιὰ μενεξένια
γραμμὴ τόσων βουνῶν κάτωθεν τοῦ φρουρίου. Οἱ κάτοικοι τῆς Λαρί-
σης εἶνε τόσοι φιλόξενοι ὅσον καὶ φιλόμουσοι, καὶ τόσοι φιλόξενοι
ὥστε ὁ κάλλιστος καὶ εὐγενὴς μουσικὸς τῆς Φιλαρμονικῆς κ. Roggero
μοῦ ἔλεγε «Quando avra acquistato a la Larissa un a-
mico sarà felice» καὶ εἶχα τὸ εὐτύχημα αὐτὸ νὰ συναντήσω ἓνα
φίλον καὶ νὰ γνωρισθῶ μὲ τὸν κ. Γ. Σερεμέτην ἐγκριτὸν δικηγόρον
καὶ νέον εὐρείας ἀναπτύξεως. Διὰ τοῦ κ. Σερεμέτη ἡ «Φυλλίς» ἐξη-
σφάλισε τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ θρίαμβόν της· καὶ ἐδῶ αἱ αὐταὶ ἰδέαι καὶ
γῶμαι ὁποῖαι καὶ εἰς Βόλον, ἴσως ἴσως διὰ τὴν γλῶσσαν εἶνε περισ-
σότερον φαναικοὶ ἢ οἱ Βολιωταί. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ὑπὸ ἔποιν ἀναπτύ-
ξεως ἡ Λάρισα εὐρίσκεται εἰς πολὺν εὐάρεστον σημεῖον ἔχουσα τόσοις
συλλόγους καὶ σωματεῖα, διὰ τὰ ὁποῖα ἐν εὐθελωτέρῳ χρόνῳ θέλω
γράψῃ. Πρέπει ὅμως νὰ ἀναγραφῇ διὰ τὴν «Μακεδονικὴν Ἀδελφό-
τητα», τῆς ὁποίας προῖοται ὁ κ. Μιχαηλίδης, ὅτι ἐργάζεται μὲ με-
γάλον ζῆλον καὶ ἔκαμε τόσα διὰ τοὺς ἀνιχνεῖς Κρουσοβίτας ὅσα δὲν ἔκα-
μαν τὰ ἐν Ἀθήναις σωματεῖα μὲ τοὺς ἔχοντας τὸ μονοπώλιον τοῦ
πατριωτισμοῦ προέδρους των.

Εὐάγ. Κεφαλῆς

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΣ

“ ΕΙΣ ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΑΥΤΗΣ ,”

Ἀλληλογραφία τοῦ καθηγητοῦ Shultz πρὸς τοὺς μαθητὰς του.

(Ἀφιερῶται τῷ φίλῳ μου κ. Γ. Ζερβῷ)

Κατὰ τὸ 582 π. Χ., τὸ ἔτος καθ' ὃ οἱ Ἴοθμικοὶ ἀγῶνες ἰδρύ-
θησαν, ὁμὰς ἀποίκων ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς Γέλας καὶ οὐχὶ μακρὰν ταύ-
της ἰθιμελίωσε τὸν Ἀκράγαντα μετ' οὐ πολὺ κατασταθέντα, ὡς ὁ
Πίνδαρος ἔγραφε, «τὸ περικκλέεστατον τῶν θνητῶν πόλισμα». Δὲν
ἠδύναντο νὰ ἐκλέξωσιν ἐφ' ὅλης τῆς ἀκτῆς ὠραιότεραν θέσιν, τῆς
καλῆς νήσου Σεκελίας, πλουσίας πανταχοῦ καὶ θελγῆτρων γεμάτης.
Τὸ ἔδαφος ἦτο ἐκ φύσεως τοιοῦτον ὥστε νὰ παρέχη φυσικὰ ὀχυρώ-
ματα εἰς τὴν πόλιν καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τὴν οἰκοδομίαν τῶν
ναῶν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ εὐρεία ἔκτασις τῆς κυανῆς θαλάσσης κατὰ
μέτωπον, νὰ φέρῃ εἰς τὰς χαριτωμένας ἀκτὰς του τὸ κάλλος καὶ
διὰ τοῦ φορτίου τῶν πλοίων τὸν πλοῦτον καὶ τὴν κίνησιν εἰς τὸν
λιμένα του, ὅστις ἦνοιγε, φιλόξενος πάντοτε, τὰς πύλας εἰς τοὺς
φίλους καὶ ἔκλειε ταύτας δίκην παγίδος κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Ζεὺς
καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἦσαν αἱ πολιτοῦχοι θεότητες, ὁ Ζεὺς ὁ Ἀταβύριος ὁ
εἰς, ἡ τρομερὰ καὶ ἐπιβλητικὴ μορφή τοῦ Μολόχ, ἡ σοφὴ καὶ σο-
βαρὰ θεὰ ἡ ἑτέρα, ἡ ὑπὸ τῶν Ροδίων λατρευομένη, ἐν Λίνδῳ,—
ἀφ' ἧς νήσου οἱ πρῶτοι τῆς Γέλας ἀποικοὶ ἦλθον, φέροντες μετ'
αὐτῶν καὶ τοὺς πατρώους θεοὺς των.

Ὅλοι ἠκούσαμεν περὶ τοῦ Φαλάριδος, τοῦ τυράννου τοῦ Ἀκρά-
γαντος καὶ περὶ τῶν ἐρυθροπύρων αὐτοῦ χαλκῶν ταύρων, δι' ὧν
ἔκαיע ζῶντας ἀνθρώπους· ἀλλ' ὅλοι δὲν γινώσκομεν ὅτι τοῦτο δὲν
ἦτο ὁ μόνος λόγος τῆς ἀκολάστου καὶ ἀχαλινώτου σκληρότητος
αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι ἦτο καὶ ἐνταῦθα ἐπίσης εἰς τύπος, μιὰ ἔκφανσις
τῆς κοι νῆς θρησκευτικῆς δεισιδαιμονίας, τῆς τόσοι πολὺ κοινῆς ἐν
ἄλλαις ἀρχαίαις λατρείαις, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴν «Ἱερὰν ἐξέτασιν»
τῶν μεταγενεστέρων χριστιανικῶν χρόνων, πρὸς τοὺς τύπους τῶν

καθ' εκατοντάδας ἀνθρωπίνων θυσίων, ἠσκήθη καὶ πολὺ περισσό-
τερον μῖσος καὶ μεγαλύτερα κακία ὑπὸ τῶν οἰκτρῶν τούτων τοῦ
δουτικῆς κλήρου ἐπινοημάτων.

Τὸ ἑλληνικὸν ὅμως αἶσθημα δὲν ἠνείχετο τὰς ἀνθρωπίνους θυ-
σίας· γάλα καὶ μέλι, καρποὶ καὶ ἄνθη καὶ μικρὰ ἄγρια ζῶα, ἅτινα
ἐχρησίμευον καὶ ὡς τροφή, προσεφέροντο εἰς τοὺς θεοὺς, ἵνα κερδή-
σωσι τὴν εὐνοϊάν των ἢ τὴν ἀποφυγὴν τῆς τιμωρίας. Ἐκτὸς σπα-
νωτάτων ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, ὧν τὸ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐ-
λίδι εἶναι τὸ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον παράδειγμα τῆς ἀνθρωποθυσίας
ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐξυμνεῖζοντο καὶ
οὐδὲν μάλιστα ἠρέσκοντο εἰς τὸ αἶμα καὶ τὰ δάκρυα τοῦ ἀνθρώ-
που. Δι' ὃ καὶ τοῦ Ἀκράγαντος οἱ πολῖται μετ' ὀργῆς καὶ τρόμου
κατὰ τοῦ τυράννου αὐτῶν Φκλάριδος ἐξηγέρθησαν πάντες καὶ ἐξώ-
ρισαν αὐτὸν διὰ τὰς αἱματηρὰς αὐτοῦ πράξεις, διότι ἐκτὸς τούτων
μεγάλως εἶχεν ἄλλως τε ἐξωραΐσει τὴν πόλιν, ὅπερ πάντοτε προ-
καλεῖ τὴν ἀπαίτησιν καὶ τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν
πολιτῶν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων αὐτοῦ οἰκοδομημάτων ἦτο καὶ ἡ κτί-
σις τοῦ πολιείου Διός, τοῦ ἰδρυτοῦ δηλ. τῶν πόλεων, ἐπὶ τῆς πλευ-
ρᾶς τοῦ ὁποῦοι συνεχωνεύθη μετὰ τοῦ ἀρχαίου βωμοῦ ὁ τοίχος τῆς
χριστιανικῆς ἐκκλησίας τῆς Sta Maria dei Greci.

Ἰέρων ὁ σοφὸς καὶ εὐεργετικὸς ἐκεῖνος δεσπότης, οὐτινος ὁ τά-
φος καθορᾶται ἀκόμη, ἦτο τὸ πραγματικὸν τοῦ Ἀκράγαντος
ἄστρον. Κατεσκεύασε μὲ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἑλληνικὴν δαψίλειαν
τὸ εὐρὺ Ἰχθυοτροφεῖον, ἔκτισε τὸν κάλλιστον τῶν ναῶν, οὐτινος τὰ
ἐρείπια σώζονται ἀκόμη, ἵνα ἐλκύσει περιηγητὰς καὶ θαυματὰς τοῦ
ἀρχαίου κάλλους, τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ἀνεπίκτου, καὶ ἀπὸ χώρας ἀγνώ-
στους τότε, ἀλλὰ νῦν ὑπαρχούσας καὶ κυριαρχούσας δυστυχῶς ἐπὶ
τῶν ἐκπάγλων καλλιστευμάτων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἐνῶ ὅλον
ἐκεῖνο τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ὑπέρτατον παρελθὸν δὲν χρησιμεύει ἢ
ὡς ἀνάμνησις ἐνὸς ὀνόματος, τῆς «Ἑλλάδος». Ὁ Πίνδαρος ἐνε-
κωμίασε τὸν Ἰέρωνα καὶ ὁ Βακχιλίδης, ἐπὶ τοσοῦτον μάλιστα,
ὥστε οἱ ὕμνοι οὗτοι νὰ εἶναι ἡ ὠραιότατη ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ἀθα-
νασίας, ἣν ἔχει.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

Ἰωάννης Χριστοφάκης

Ἀλέξ. Ν. Μουμούρης
ἐπανειληγμένως βραβευθεὶς κατὰ
τοὺς σχολικοὺς ἀγῶνας.

Εἶνε γνωστὴ ἡ φιλοτιμία καὶ ὁ ζή-
λος μεθ' οὗ ἐργάζεται ὁ κ. Ἀλέξ.
Ν. Μουμούρης διευθυντὴς τοῦ Ἀ.
Δημ. Σχολείου Ἀθηνῶν· πλουτισμένος
ὁ κ. Ἀ. Μουμούρης μὲ τόσας φιλολο-
γικὰς, νομικὰς καὶ παιδαγωγικὰς γνώ-
σεις κατορθώνει νὰ καθιστᾷ τοὺς μι-
κροὺς μαθητὰς του φανατικοὺς τόσον
διὰ τὰ γράμματα ὅσον καὶ διὰ τὴν γυ-
μναστικὴν· τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐμπνευ-
σμένοι οἱ μαθηταὶ ἀπὸ τὸν κ. Μου-
μούρη καταρθάνουν πάντοτε νὰ βρα-
βεύωνται κατὰ τοὺς σχολικοὺς ἀγῶνας
παρέχοντες τὴν καλλιτέραν ἡθικὴν
ἱκανοποίησιν εἰς τὸν φιλοπονώτατον
πνευματικὸν καὶ σωματικὸν διαμορφω-
τῶν παιδιῶν μας.

Μὲ μία πρωτοφανῆ ἀπλότητα ἐτελέσθη τὸ μεγαλεῖτερον μνημόσυνον· τὸ
μνημόσυνον τοῦ Κωνστ. Παλαιολόγου· μερικοὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου
καὶ πολὺ ὀλίγος κόσμος ἠκολούθησε τὴν ἐπιμνημόσυνον αὐτῆ ἀκολουθία.
Ὁ ὀλίγος ὅμως αὐτὸς κόσμος ἦτο ἐκεῖνος ποῦ ἔχει συνείδησιν διὰ τὴ μνήμην
τοῦ τελευταίου μας αὐτοκράτορος καὶ μὲ ἱερὰ σιωπὴ βλέποντας τὸ ἀτυχεῖς
ἐκεῖνο σύμβολον ποῦ ἔφερνε ὁ αὐτοκρατορικὸς δίσκος, ἔκλαιε πραγματικά,
ἔκλαιε ἀπὸ χίλιες παραστάσεις ἐνὸς ἀτυχοῦς παρελθόντος καὶ ἀπὸ ἄλλες τόσες
ἀπέλπιδος παρόντος, ποῦ ζωντανὲς τὸ λιθάνι ἐσκόρπιζε στὴν πένθιμη, ἐκείνη
ἀτμόσφαιρα. Τέλος πάντων ὅσον ἀνεπίσημο καὶ ἂν ἔγινε φανερώσει πῶς ἡ
ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μπορεῖ νὰ κάμη πολλὰ περισσότερα ἀπὸ τοὺς Βουλ-
γαροφοβισμένους συλλόγους, οἱ ὁποῖοι πολὺ καλλίτερον θὰ ἦτο νὰ λείψουν ἀφοῦ
βλέπει κανεὶς ὅτι ὁ τελικὸς τοὺς σκοπὸς εἶνε ἴσως ἴσως νὰ στήσουν ἕναν ἀν-
δριάντα εἰς τὸν πρόεδρόν τους. ἐὰν δὲ τοὺς ἐπρότεινε κανεὶς νὰ ἀναλάβωσι
τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Παλαιολόγου καθόλου δύσκολον νὰ ἐλάμ-
βανε τὴν ἀπάντησιν.

— Θὰ βλάψῃ τὰ ἔθνη καὶ συμφέροντα !

Αἱ ἐξετάσεις τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν ἐξακολουθοῦν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Μέχρι τοῦδε διπλωμα βιολιού ἔλαβον ὁ κ. Γ. Χωραφᾶς ἐκ Κεφαλληνίας καὶ ὁ κ. Γ. Κόνδης ἐξ Ἠπείρου, κλειδοκυμβάλου δὲ αἱ ἀδελφὲς Ἀθίδες Χρ. Ἰωαννίδου καὶ Ἀγ. Ζαφειροπούλου.

Κατὰ τὸν ἐφετηνὸν Λασσάνειον διαγωνισμὸν ἐβραβεύθησαν τραγωδία δύο ἢ «Ἀντωνίνα» τοῦ κ. Π. Δημητρακοπούλου καὶ ἡ «Σκλήραινα» τοῦ κ. Τ. Ἀμπελά· κωμωδία δὲ οἱ «Καρηχομόντες» τοῦ κ. Ν. Σκληῖ φοιτ. τῆς φιλολογίας. Εἰς τὸν διαγωνισμὸν αὐτὸν εἶνε πολὺ εὐχλον νὰ στεφανωθῇ κανεὶς ἀρκεῖ νὰ ἔχη τὴν ἐπιτηδεύτητα, εἰς τὸν ρόλον αὐτὸν ποῦ θὰ παῖξη χάριν τῆς χιλιεοράχμου ἀμοιβῆς, ν' ἀκούη καλὰ τὸν ὕποθετόν ἐπομένον ἔτος ὑποθέτω νὰ ἔχωμεν πολλοὺς διαγωνισθησομένους οἱ ὅποιοι μὲ κάθε τρόπο θὰ φροντίσουν ν' ἀρέσουν μόνον καὶ μόνον εἰς τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. Δὲν ἀδικῶ ὅμως τοὺς καθηγητὰς· ἔχουν δίκαιον ἀπ' οὗ δὲν ἀρέσκονται εἰς τὸ σύγχρονον θέατρον πρέπει νὰ κίνουν δικό τους· θέλετε αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ διασκεδάζουν νὰ μὴ διδίσκωνται· Δυστυχῶς ἐντὸς ὀλίγου τελειώσουν τὰ χρήματα τοῦ Λασσανείου καὶ ἡσυχάζουν οἱ πειραζόμενοι, διὰ τὰς τραγωδίας τῶν καθηγητῶν, φιλολογοῦντες.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἡ «Κυρὰ τοῦ Πύργου» δράμα μονόπρακτον ὑπὸ Μ. Μαλακάση

Ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ ὁ κ. Μαλακάσης ἐβγαλε τὸ πρῶτον του βιβλίον, τὰ «Συντρίμματα» ἐπέρασαν ἀρκετὰ χρόνια. Καὶ ἐβγαλε ἀπὸ τότε ἄλλην μίαν συλλογὴν, καὶ ἔγραψεν ἀκόμη ἓνα σωρὸ ποιήματα, χωρὶς μολαταῦτα νὰ δείξη εἰς τὸ ἔργον του μίαν προοδευτικὴν τάσιν ἢ τοῦλάχιστον νὰ τραβήξῃ τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν ποῦ θὰ ἐπερίμενε κανεὶς. Εἶνε ἀπεναντίας τὸ μοναδικὸν παράδειγμα ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος ἀπ' οὗ στήν ἀρχὴν ἠθέλησε νὰ δείξη πῶς εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ κάτι, ἕστερα παραδόξως, ἀντὶ νὰ πάγῃ ἐμπρός, ἀρχισε νὰ μιμῆται τὸν κάθουρα τὸσον καλὰ, ὥστε ὁποῖος τὸν διαβάσει νὰ νομίσῃ πῶς ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὰ τελευταῖα του ποιήματα γιὰ νὰ φθάσῃ στὰ πρῶτα.

Εἶνε ἀκόμη περιέργον, πῶς ὁ κ. Μαλακάσης κατορθώνει νὰ ἐπιρράξεται τὸσον πολὺ ἀπὸ ὄλους τοὺς συγχρόνους ποιητὰς, καὶ τοὺς μᾶλλον ἀντιθέτους — ἀπὸ τὸν Μορέας ὡς τὸν Μαίτεργλικ — οὕτως, ὥστε νὰ τοὺς παρουσιάσῃ παραμορφωμένους ἀγνωρίστους, σὰν ἓνα ἀόριστον καθρέφτισμα μορφῶν εἰς τὰ θόλα νερὰ ἐνὸς βάλτου. Ἀλήθεια, μερικοὶ κριτικοὶ τὸ θέλουν αὐτὸ ὡς τὸ καλύτερόν του προτέγμα. Καὶ βέβαια μεγάλη ἐπιτηδεύτης χρειάζεται νὰ μεταμορφῶνε-

ται κανεὶς, καὶ ν' ἀλλάξῃ φορέματα κάθε στιγμὴν, σὰν τὸν Φρίτζο π.χ. τὸν περιφνημον μεταμορφωτὴν κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα εἶνε καὶ διαδιασκεδαστικώτατος. Γι' αὐτὸ, οἱ κριτικοὶ τὸν ἐκείνῳ δὲν εἰμποροῦν παρὰ νὰ ἔχουν δίκαιον.

Ἡ «Κυρὰ τοῦ Πύργου», ἀπ' οὗ πρέπει νὰ μιλήσουμε καὶ γι' αὐτήν, εἶνε μία ἀτυχῆς μίμησις τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Μαίτεργλικ. Φαντάσματα, ἐξωτικά, θολὰ ῥέματα, σύμβολα, ἀλήθειαι καὶ συχρότερα ψέματα, ὅλα μαζί τυλιγμένα εἰς ἓνα μαγνάδι ἀπὸ νυκτερινὸν σκότος καὶ τίποτε ἄλλο. Διάλογος ἀρκετὰ ἐπιτηδευμένος, στίχος φτιασιδωμένος, ψυχρὸς, ποῦ δείχνει πῶς λείπει ὁ ἐσώτερος σύνδεσμος, ἢ ψυχὴ τοῦ ἔργου· μολαταῦτα, μέσα σὲ ὄλῃν αὐτὴν τὴν ἀνελευκρίαν, ποῦ καὶ ποῦ κανένας χαριτωμένος στίχος, σὰν κάποια ἐρωτικὴ ἀκτίνα παραστρατισμένη στὸ σκοτάδι ἐνὸς θεσκόκλειστου δωματίου, ὅπου ὅλα φαίνονται θαμπὰ καὶ ἀόριστα.

Στὸν κ. Μαλακάσην δὲν ταιριάζει τὸ σκοτάδι. Μόνον ἀπὸ μερικὰς μπαλλάντες τῶν «Συντρίμμάτων» καὶ ἀπὸ μερικὰ χαριτωμένα τραγουδάκια εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν ἐκτιμῆσῃ, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τὸν κρίνῃ μὲ ἐπιείκειαν. Ὅσο γιὰ τὴν «Κυρὰ τοῦ Πύργου» ἀρκετὸς τίτλος διὰ τὴν ἀθανασίαν τῆς εἶνε τὸ ὅτι ἀνεγνώσθη εἰς τὴν μεγάλῃν ὕλην τῶν Παναθηναίων, τῆς ὁποίας οἱ τοῖχοι εἶχον τὴν εὐτυχίαν νὰ ἀνηψήσουν ἀπὸ τὴν ἀπαγγελίαν τῶσων καὶ τῶσων ἀριστοουργημάτων.

Γ. Μς.

Ἡ «Τὰ Γράμματα» ὑπὸ Κωστῆ Παλαμᾶ.

Ὁ κ. Παλαμᾶς εἰς τὸ τελευταῖον του βιβλίον τὴν φιλολογικὴν «κατάντια» μας, τὴν ὁποίαν δὲν βλέπει τόσον ὅσον ἡμεῖς ἀξιοθρήνητην, ἀποδίδει εἰς τὴν ἑλλειψίν εὐλογίας ἀπὸ τὴν θεὰν Μελέτην. Ἡ Μελέτη θὰ εἶναι καὶ ἡ Φωτιά, τῆς ὁποίας ἡ ἀγάπη μεταμορφώνει τὸν Σάτυρον. Ἐνας ἀρχαῖος διηγεῖται πῶς ὁ Σάτυρος ἦ ὁ Σειληνὸς ποῦ ἡμπορεῖ νὰ εἶνε καὶ ὁ ἴδιός μὲ τὸν Σάτυρον τοῦ κ. Παλαμᾶ ἀνεχαιτίσθη ἀπὸ μίαν φωνὴν καθὼς ἀπλῶνε τὰ χέρια νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν φλόγα μιᾶς φωτιάς: «Καίει τὸν ἀψάμενον». Ὁ Σάτυρος ἦ ὁ Σειληνὸς ἐστὶ ἐφοβήθη μὴ καύσῃ τὴν γενειάδα του τὴν προφεισορικὴν τρόπον τινά. Ἐστὶ καὶ οἱ νεοῦλλοι φιλόλογοι. Αὐτὸ χωρὶς ἄλλο θὰ θέλῃ νὰ σημειώσῃ καὶ ὁ κ. Παλαμᾶς. Οἱ νεοῦλλοι φιλόλογοι ὅπως διὰ τὴν μακρὰν φιλολογικὴν κόμην ἔχουν ἀδυναμίαν καὶ διὰ τὴν Σειληνικὴν γενειάδα. Ἡ Μελέτη λείπει ναί! Καὶ εἰμεθα αὐτοσχεδιασταὶ — λέγει ὁ κ. Παλαμᾶς. — Εἰμπορεῖ νὰ εἰμεθ' ἀκόμη προσθέτῃ καὶ μεγάλοι αὐτοσχεδιασταί. Ὁ Σολωμὸς, ὁ Πολυλάς, ὁ Ζαμπέλιος, ὁ Ροΐδης, ὁ Καρκαβίτας, ὁ Βερναρδάκης, ὁ Φρυτάρης, ὁ ἴδιος ἀκόμη ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἀσκραίου» εἶνε improvisatori. Δὲν τὸ πιστεύω. Ἄλλ' ἂν αὐτοὶ δὲν εἶνε τοιοῦτοι τότε ποῖοι ὀφείλουσαν νὰ κατηγορηθοῦν ὡς αὐτοσχεδιασταὶ ἢ ὡς ἀμελέτητοι αὐτοσχεδιασταί;

Οί μὴ ἀξίζοντες οὐδὲ μίαν πεντάραν διὰ τὰ αἰσθηματογραφικὰ νερο πλύματα :

Ἡ ἔλλειψις τῆς Μελέτης ναί, ἀλλὰ ὑπὸ ποίαν ἔποψιν; Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γλωσσικῆς ιδέας θὰ ᾖ πῆ ὁ κ. Παλαμᾶς. Χρειάζεται μελέτη διὰ νὰ γείνη κατορθωτὸς ὁ γλωσσικὸς monismus. Καλά. Ἀλλὰ μήπως καμμίαν φορὰν καὶ ὁ σκεπτικισμὸς—καὶ ὁ γλωσσικὸς σκεπτικισμὸς—δὲν προέρχεται ἀπὸ ὑπερβολικὴν μελέτην; Οἱ μελετηταὶ εἶνε καὶ μεληταί. Κουνκτάτορες, Νικίαι καὶ Φάβιοι Μάξιμοι. Ὁ κ. Παλαμᾶς, ὁ ὁποῖος γνωρίζει πολὺ καλὰ τὴν ἀξίαν τοῦ σκεπτικισμοῦ,—διδότι καὶ ἡ ἀναδιδομένη ἀπὸ τὴν ποίησίν του φιλοσοφία εἶνε πολὺ σκεπτικιστικὴ,—ἐπρεπε νὰ δεῖξῃ κάποιον σεβασμὸν διὰ τοὺς γλωσσικῶς σκεπτικίζοντας. Παράδοξον! Ὁ κ. Παλαμᾶς μόνον διὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα δὲν θέλει νὰ δεῖχνητε σκεπτικιστής!

Ἡ ἔλλειψις τῆς Μελέτης ναί! Ἀλλὰ ὑπὸ μίαν ἄλλην ἔποψιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐλλείψεως κατευθύνσεως. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν μισῶν πράγματων. Ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀμφιβάλλειν—τὸ μελετᾶν ἀρχίζει ἀπὸ ἐκεῖ—ἡ ἔλλειψις τῆς ἀναζητήσεως καὶ πρὸ πάντων τὸ «credo quod absurdum est». Ἡ μὴ ἔλλειψις αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις τὸ βιβλίον τοῦ κ. Παλαμᾶ εἶνε πολὺ ἐντιμον. Μετὰ τὴν ἐκλειψιν τοῦ Σολωμοῦ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πολυλά ὁ κ. Παλαμᾶς ἀπέμεινεν ὁ περισσότερον καὶ ὁ εὐρύτερον ἐκπροσωπῶν τὴν ιδέαν τῆς φιλολογίας. Ἄν τὸ βιβλίον του αὐτὸ γεννᾷ ἀντιλογίας τόσο τὸ καλλίτερον δι' αὐτόν διότι τοῦτο σημαίνει ὅτι μᾶς κινεῖ τὴν σκέψιν. Ὁ κ. Παλαμᾶς ἀνέστυρεν ἐκ τῆς λήθης τὸν Κάλδον. Πρῶτος ἐδίδαξε μὲ τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν του βῆρος καὶ κύρος τὸν σεβασμὸν πρὸς «τὴν ἠθικὴν τῆς τέχνης ὡς τέχνης».

Ὁ κ. Παλαμᾶς τελειώνει τὸ βιβλίον του μὲ τὸν παλαιικὸν στίχον.

Ἰδὲ τὸ ἔαρ τὸ καλὸν πάλιν ἐπανατέλλει.

Καὶ τὸ εὐχόμεθα. Ἀλλὰ δὲν τὸ προσδοκῶμεν πολὺ ὀγλίγωρον τὸ «ἔαρ αὐτὸ τὸ καλόν». Ὁ κ. Παλαμᾶς πρὸς οὐτὴν ἐνθουσιάζεται σάν ποιητής, ὅπως εἶπεν ὁ κ. Καρκαβίτσας, εἶνε αἰσιοδοξότερος ἀπὸ ἐμᾶς τῆς νέου. Καὶ εἶνε καὶ τοῦτο μία ὑπεροχὴ του.

Ἀριστοτέλης Καμπάνης

ΑΓΓΕΛΑΟΝΤΑΙ

«Σκηνὴ» ἑφημερὶς ἐβδομαδιαία θεατρικὴ. Διευθυντὴς Μ. Παπχιντώνης.

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ οἱ μὴ λαμβάνοντες τευχὸς τι, ὅπως εἰδοποιῶσι τὰ γραφεῖά μας καὶ διορθοῦναι τὸ ἄτιπον τοῦτο προτροχόμενον πάντοτε ἐκ τῆς καθ' ἑαυτὴν ταχυδρομικῆς ὑποχρέωσός.